

SGK Bizi Gözetliyor!

1. GİRİŞ

1 Ağustos 2004 tarihinden itibaren sosyal güvenlik alanında çağdaş bir uygulamaya geçilmiştir¹. Uygulanması başlatılan “e-Bildirge Projesi” ile, işverenlerin, çalıştırdıkları işçilerine ait sigorta bildirimlerini internet üzerinden vermeleri ve bildirimlere ait tahakkuk bedellerini de internet bankacılığı yoluyla ödeyebilmeleri sağlanmıştır. Bunun ilk adımı, prim belgelerinin “Aylık Prim ve Hizmet Belgesi” adıyla tek belgeye indirilmesi² ve internet ortamında Kuruma verilmesinin sağlanması olmuştur.

“e-Bildirge Projesi”, sonraları “e-Sigorta” adıyla anılmaya başlanmış ve kapsamı giderek genişletilmiştir.

01.10.2008 tarihinden itibaren sosyal güvenlik numarası olarak sigortalıların Türkiye Cumhuriyeti kimlik numaraları esas alınmaya başlanmıştır³. T.C. Kimlik Numarasıyla e-Devlet uygulamaları çerçevesinde pek çok işlem yapılmaktadır Ancak, gerek e-Sigorta uygulaması çerçevesinde Sosyal Güvenlik Kurumu’na tanınan yetkiler, gerekse T.C. Kimlik Numarası kullanımında gizlilik esasına uyulmaması pek çok sakıncayı da beraberinde getirebilir.

Bu yazımızda e-Devlet uygulamalarının görünüm biçimlerinden biri olan “e-Sigorta”daki gelişmeler ile yarar ve sakıncaları üzerinde durmak istiyoruz.

II. “e-DEVLET” KAVRAMI

Bilgi ve iletişim teknolojileri giderek hayatımızın her yönünü etkilemektedir. İnternet’in World Wide Web (www, veya kısaca Web), e-posta, çevrimiçi (online) tartışma grupları gibi birçok yönü ve özellikle bu teknolojilerin yönetsel kullanım potansiyeli önem kazanmaktadır⁴. Bu imkândan kamu hizmetlerinin kolaylaştırılması amacıyla yararlanmak mümkündür ve bu uygulamalar “dijital Devlet”, “elektronik Devlet” veya “e-Devlet” kavramı altında anılmaktadır.

“e-Devlet” kavramı, devlet kuruluşlarının Web sayfaları ve bu sayfalar aracılığıyla verilen bilgi ve hizmetlerin ötesinde, aynı zamanda devlet kuruluşlarının diğer devlet kuruluşları, özel şirketler ve en önemlisi de vatandaşlarla ilişkilerinde dönüşüm yaratabilecek bir potansiyeli temsil etmektedir⁵.

e-Devlet, kamu bilgi ve hizmetlerine erişim ve bu bilgi ve hizmetlerin yaygın ve etkin bir biçimde sunulması için teknolojinin ve özellikle web tabanlı uygulamaların kullanımı olarak tanımlamakta ve bununla devlet ile vatandaş, devlet ile devlet, devlet ile özel sektör veya sivil toplum örgütleri arasında sağlanan iletişim kastedilmektedir.

Türkiye’deki e-Devlet hareketine ivme kazandıran gelişme Avrupa Birliği tarafından yü-

rürlüğe konulan “e-Avrupa” girişimidir. Her bireyi, evi, okulu, işyerini ve devlet dairesini İnternete taşımaya amaç edinen bu girişim, kolay, ucuz ve güvenilir İnternet hizmeti sunmak, insan kaynağına yatırım yapmak ve İnternet kullanımını teşvik etmek ana amaçlarını güden bu girişimin kapsamı, “e-Avrupa+” adı altında Türkiye de dahil tüm aday ülkeler için genişletilmiştir. Türkiye, 2001 yılından itibaren⁶ “e-Avrupa+” girişimine uyum amacıyla çalışmalar yapmış olsa da, mevcut ilerleme düzeyi halen beklentilerin oldukça gerisindedir. Bu nedenle Türkiye, gelecekte “Avrupa Bilgi Toplumu”nun bir parçası olmak için bu alanda önemli bir atılım yapma zorunluluğuyla karşı karşıya bulunmaktadır⁷.

2003’de başlayan “e-Dönüşüm Türkiye Projesi” kapsamında benimsenen e-Devlet yaklaşımı; kullanıcıların elektronik ortamda sunulacak kamu hizmetlerine farklı platformlardan, güvenilir şekilde ve tek noktadan erişebilecekleri, vatandaş ve iş dünyasının ihtiyaçlarına odaklanmış, birlikte işler ve bütünleşik hizmetlerin sunulacağı, katılımcı, şeffaf ve hesap verebilir bir devlet yapısının oluşturulmasıdır. Merkezi Nüfus İdaresi Sistemi (MERNİS), Kimlik Paylaşım Sistemi, Vergi Daireleri Otomasyonu (VEDOP I-II), Ulusal Yargı Ağı Projesi (UYAP), Gümrük İdaresinin Modernizasyonu (GİMOP), Polis Bilgisayar Ağı (POLNET), Saymanlık Otomasyon Sistemi (Say2000i), SGK e-Sigorta ve Başbakanlık Mevzuat Bilgi Sistemi yaygın olarak hizmet veren başlıca e-Devlet uygulamalarıdır.

MERNİS Projesi ile tek numaraya dayalı olarak vatandaş kimlik bilgilerinin tutulduğu bilgi sistemi oluşturulmuş ve bilgiler diğer kamu kurumları ile paylaşılmaya başlanmıştır. Vatandaş tek noktadan bütünleşik hizmet sunumuna yönelik e-Devlet kapısı çalışmaları hayata geçirilmiştir⁸.

Böylece, kamunun elektronik ortamda hizmet sunumunda mükerrerliklerin ve kaynak israfının önlenmesi, kurum içi ve kurumlar arasında bilgi ve belge paylaşımında birlikte çalışmaktan kaynaklanan sorunların giderilmesi ve gereksiz bürokratik işlemlerin azaltılması sağlanacaktır⁹.

III. SOSYAL GÜVENLİK ALANINDA “e-DEVLET”

1. Yararları

Sosyal güvenlik alanında 2004’de e-Bildirge Projesi adıyla başlayıp, “e-Sigorta” adıyla devam eden e-Devlet uygulaması başta; Sosyal Güvenlik Kurumu, işçi, işverenler, emekliler, mali müşavirler ve bankalar olmak üzere çok geniş kamu ve özel sektör kurum ve kuruluşunu ilgilendirmektedir¹⁰.

Bu proje, tümüyle hayata geçirilmesiyle sadece işverenlere kolaylık sağlamakla kalmayacak, işçiler; sigortalı olarak çalışmaya başladıklarında kendilerini kuruma bildirmek, çalıştıkları gün sayılarını toplamak, ne zaman emekli olacaklarını öğrenmek, mevzuat ile ilgili sorularına cevap bulmak, form ve dilekçelere ulaşmak; emekliler; emekli aylıklarını öğrenmek, mevzuat ile ilgili sorularına cevap bulmak, form ve dilekçelere ulaşmak için sigorta müdürlüklerine giderek yaptıkları işlemlerin büyük çoğunluğunu, internet ortamında da yapabileceklerdir.

e-Sigorta’dan önce Sosyal Güvenlik Kurumu’na kayıtlı yüzbinlerce işyerinin işverenleri istihdam ettikleri milyonlarca işçi için yazılı bildirge ve bordro düzenlemekteydiler. Ay sonlarında hazırlanan bu bildirgeler, sigorta müdürlüklerine götürülmekte ve tahakkukları alınmakta, alınan tahakkuk belgeleri ile mükellefler, banka kuyruklarında tahakkuk bedellerini ödemekteydiler. Bankaların bu bedelleri Kuruma bildirimleri zaman almakta olup, oluşabilecek gecikme zamları sağlıklı hesaplanamamakta, işverenlerin Kuruma olan bakiye borçlarını takip etmeleri zorlaşmaktaydı. İşverenlerin kamu kurumları ile yaptıkları ve yapacakları işlerde, Kurum’a prim borcu olmadığını gösterir belgeler zamanında ve sağlıklı verilememekteydi. Sigorta müdürlüklerince alınan belgeler, belli merkezlerde bilgisayar kayıtlarına aktarılmakta, ancak bu işlem gecikmeli olarak yapılabilmekteydi. Sağlık hizmeti almaya hak kazanan veya bu hakkı kaybeden işçilerin hizmet alımları eş zamanlı olarak yapılamamaktaydı. Emeklilik için hizmet birleştirme işlemleri

uzun zaman almakta, usulsüz emeklilik işlemlerinin tespiti güçleşmekte, sistemin personel ve malzeme ihtiyaçları öngörülememekteydi. Bu konularda yaşanan sorunlar bugün tümüyle ortadan kalkmasa da giderek azalmaktadır.

“e-Sigorta” ile; bilgi ve iletişim teknolojilerinden yararlanılarak daha iyi kamu hizmeti sunulması, kamu yönetiminin iyileştirilmesi, ekonomik ve sosyal yaşamın çağın gereklerine uygun hale getirilmesi, kamu kurum ve kuruluşlarının iş yüklerinin azaltılması, daha etkin çalışmalar ve denetimler yapılması, e-Devlete uluslararası boyutta, uygulanabilirlik kazandırılması, Sosyal Güvenlik Kurumu’nun aktüeryal dengelerinin sağlanması; işe giriş ve ayrılışlarda, işveren ve işçilerin diğer kurumlara yapmaları gereken zorunlu müracaatların otomatik olarak yapılmasının sağlanması, işyerleri ve işçilerle ilgili istatistik bilgilerin daha sağlıklı olarak toplanması; sağlık hizmetlerinin daha kaliteli ve standart maliyetlerle yapılmasının sağlanması, gelecek yıllara ait sağlık hizmetlerinin ülke genelinde daha kolay planlanması, ülke genelinde bölgelere göre hastalık demografisinin çıkartılması, Kurum’daki arşiv ve arşivleme maliyetlerinin asgariye indirilmesi hedeflenmekte ve 1 milyar TL tasarruf sağlanması beklenmektedir.

506 sayılı Kanun döneminde 5073 sayılı Kanun¹¹ ile 506 sayılı Kanunun 79. ve ek 42. maddelerine eklenen fıkralar ile; Aylık Prim ve Hizmet Belgesi’nin Kuruma gönderilmesinde işyerinin ve belgenin niteliği, çalıştırılan sigortalı sayısı, illerin gelişmişlik durumu ile bilişim ve teknoloji alanındaki gelişmeler gibi hususları dikkate alarak, işverenleri zorunlu tutmaya, Kurum Yönetim Kurulu’nun yetkili olacağı, bu şekilde belirlenen işverenlerin söz konusu belgeyi ait olduğu ayın sonuna kadar internet ortamında Kuruma vermemeleri halinde, 506 sayılı Kanunun 140. maddesinin (c) fıkrasına göre cezai işlem yapılacağı hüküm altına alınmıştır.

Kanunun bu hükmüne dayanarak, SSK Yönetim Kurulu’nca alınan 26.02.2004 tarihli ve IX/410 sayılı kararla, Aylık Prim ve Hizmet Belgesi adı altında alınması gereken belgenin; tüm illerde resmi-özel sektör ayırımı yapılmaksızın:

- Bir ila yedi (dahil) sigortalı çalıştırılanların istemeleri halinde,

- Sekiz (dahil) veya daha fazla sigortalı çalıştırılanların ise zorunlu olarak, internet ortamında gönderilmesine karar verilmiştir.

SSK Yönetim Kurulu’nun 21.04.2005 tarihli ve IX/428 sayılı kararı ile de 2005 Mayıs, Haziran ve Temmuz aylarında özel ve resmi sektör işyerlerinde beş ve üzerinde sigortalı çalıştırılan işverenlerin bu aylara ilişkin aylık prim ve hizmet belgelerini, 2005 Ağustos ve sonraki aylarda ise üç ve üzerinde sigortalı çalıştırılan işverenlerin bu aylara ilişkin aylık prim ve hizmet belgelerini internet üzerinden e-bildirge uygulaması ile Kuruma göndermeleri zorunluluğu getirilmiştir¹².

Nihayet Kurum Yönetim Kurulu’nun 18.09.2006 tarih ve IX/425 sayılı kararı ile; 2006/Kasım ve takip eden aylara ait özel ve resmi sektör işyerlerinde iki ve üzerinde sigortalı çalıştırılan işverenlerin bu ve sonraki aylara ait Aylık Prim ve Hizmet Belgeleri’ni, internet üzerinden e-bildirge uygulaması ile Kurum’a göndermeleri zorunlu hale gelmiştir¹³.

5510 sayılı Kanunun 4. maddesinin birinci fıkrasının (a) bendine tabi sigortalıları çalıştıran işverenlerden aylık prim ve hizmet belgesini zorunlu olarak e-Sigorta yoluyla verenler; 01.11.2008 tarihinden itibaren “sigortalı tekrar işe giriş bildirgesi”ni, 01.12.2008 tarihinden itibaren ise “sigortalı ilk işe giriş bildirgesi”ni zorunlu olarak e-Sigorta yoluyla internet üzerinden vermek durumundadırlar¹⁴.

Aylık prim ve hizmet belgesini e-Sigorta yoluyla bildirme zorunluluğu olmayan işverenler sigortalı ilk ve tekrar sigortalı işe giriş bildirgesini kâğıt ortamında Kuruma verebilecekleri gibi e-Sigorta yoluyla da Kuruma bildirileceklerdir.

e-Sigorta uygulamasının yaygınlaştırmasında en son gelişme 28.02.2009’da yayınlanan 5838 sayılı Kanunun 5. maddesiyle 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununa ek madde 1’in eklenmesidir. “Kuruma yapılan bazı bildirimlerin yeterli sayılması” başlıklı Ek madde 1’e göre: “İşverenler tarafından 8., 9. ve 11. maddelere göre Kuruma yapılan sigortalı ve işyerlerine ilişkin bildirimler; 5953 sayılı Basın Mesleğinde Çalışanlarla Çalıştırılanlar Arasındaki Münasebetlerin Tanzimi Hakkında

Kanun'un 3. maddesi, 2821 sayılı Sendikalar Kanunu'nun 62. maddesi, 4447 sayılı İşsizlik Sigortası Kanunu'nun 48. maddesi ve 4857 sayılı İş Kanunu'nun 3. maddesi hükümleri uyarınca Bakanlık ile ilgili bölge müdürlüklerine ve Türkiye İş Kurumu'na yapılması gereken bildirimlerin yerine geçer. Ticaret sicili memurluklarınca işyeri tesciline ilişkin Kuruma yapılan bildirimlerin dışında, ayrıca Bakanlık ilgili bölge müdürlüğüne bildirimde bulunulmaz. Geçici 20. maddede belirtilen sandıklar, Kuruma devir tarihine kadar iştirakçilerinin sandıkla ilgilerinin başlama ve sona ermesine ilişkin bildirimlerini en geç on gün içinde Kuruma yaparlar. Bu maddenin uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar Bakanlıkça çıkarılacak yönetmelikle belirlenir.”¹⁵

İşçiler için aynı mahiyette bulunan belgelerin işveren tarafından birden farklı kuruma verilmesi, bürokratik işlemleri arttırdığı gibi, zaman ve emek kayıplarına neden olmaktadır. Yeni düzenleme ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'na verilmesi zorunlu olan işçi giriş bildirimleri ve işçi çıkış bildirimleri ile aynı mahiyette Sosyal Güvenlik Kurumu'na 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun 8. ve 9. maddeleri gereği verilmesi zorunlu olan sigortalı işe giriş ve ayrılış bildirimlerinin farklı yapılması yerine bu bildirimlerin Sosyal Güvenlik Kurumu'na yapılmasının yeterli sayılması amaçlanmıştır.

Sigortalıların işten ayrılışlarına ilişkin bildirimler Türkiye İş Kurumu ile Çalışma Bakanlığı adına Sosyal Güvenlik Kurumu'na alınacağından ve ayrıca sandıkların iştirakçi giriş ve çıkışlarının da Sendikalar Kanunu ve İşsizlik Sigortası Kanunu uygulamaları bakımından Sosyal Güvenlik Kurumu üzerinden takip edilmesi öngörüldüğünden bu bildirimlere ilişkin idari para cezası da düzenlenmiştir.

5510 sayılı Kanunun geçici 20. maddesi ile sandıkların Sosyal Güvenlik Kurumu'na devredilmesi öngörülmektedir. Eklenen bir fıkra ile de devir tarihine kadar kapsamdaki sandık iştirakçilerinin Sendikalar Kanunu ve İşsizlik Sigortası Kanunu uygulamaları bakımından işe giriş ve işten çıkış bildirimlerini Sosyal Güvenlik Kurumu'na yapmaları düzenlenmiştir.

2. Sakıncaları

Yeni teknolojilerin gelişim sürecine paralel olarak ağırlık kazanan modern gözetimin tehlikelerine de dikkat çekmek gerekir. George Orwell'in baskıcı Stalin yönetiminden ilham alarak yazdığı söylenen 1984 romanında “Büyük Birader” adını verdiği dev bir bürokratik organizasyon tarafından vatandaşların 24 saat gözetim altında tutulduğu bir toplumu son derece çarpıcı biçimde anlatır. Orwell'in çizdiği karanlık senaryo, vatandaşların düşüncelerinin dahi denetlendiği, totaliter bir topluma doğru gidildiği şeklindedir¹⁶.

İnternet “bilgi parmaklarınızın ucunda” sloganında olduğu gibi, bir bilgiyi bir yerden başka bir yere olağanüstü bir hızla taşımaktadır. Bilginin güç olarak algılandığı bir çağda bu teknoloji, birçok araştırmacı ve uygulamacı için olağanüstü geniş imkânlar sunmaktadır. Ancak, internetin “anarşist” karakteri ve denetimden uzaklığı insanı korkutmaktadır.

Bir taraftan özgürlüğün teknolojik alt yapısını hazırladığı belirtilen internet, diğer taraftan da, sıradan insanlar hakkında kişisel enformasyonun hiç hayal edilmedik düzeyde ortaya çıkmasına yol açmıştır. Öyle ki, “günümüzün global köyünde, postane müdiresi artık bütün köylüler hakkında her şeyi bilir hale gelmiştir”¹⁷ Dünyayı izlemekle görevli resmi otoriteler, ağ üzerindeki milyonlarca insanı çok daha kolay izleyebilir hale gelmişlerdir.

Özellikle sıradan insanların özel yaşamlarına ilişkin birçok ayrıntıyı içeren bu bilgiler, günümüzde giderek artan bir biçimde kamusal alan karşısında özel alanın daraltılması biçiminde ortaya çıkmaktadır. Bu da özel yaşamın gizliliğine ilişkin kuralın sık sık ihlâl edilmesi kaygılarını da beraberinde getirmektedir.

Bugün enformasyon teknolojilerini yoğun bir biçimde kullanan “dijital vatandaşlar”, diğerlerinden daha fazla gözetim altındadırlar. Örneğin kredi kartları ile yapılan alışverişler, internet üzerinden gerçekleşen ticari işlemler, internette ziyaret edilen web siteleri, muhtelif mağaza ve caddelerdeki güvenlik kameraları, sıradan insanları sürekli gözetim altında tutmakta ve bir yerlerde sürekli kayıtları yapılmaktadır¹⁸.

1982 Anayasası'nın "Özel Hayatın Gizliliği ve Korunması"na ilişkin 20. maddesi herkesin "özel hayatına ve aile haklarına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahip olduğu"nu ve "özel hayatın... gizliliğine dokunulmayacağını" belirtmektedir. Ancak bütün bu anayasal düzenlemeye rağmen, bu kuralın tam uygulanabildiği konusunda kuşkular vardır. Özellikle medyaya da yansıyan bazı resmi görevlilerin ve şebekelerin izinsiz telefon dinlemesi türü olayları dikkate alındığında benzer gizlilik sorunlarının internet kullanımının yaygınlaşmasına paralel olarak çok daha artma riskini içinde barındırmaktadır¹⁹.

5510 sayılı Kanununun 8. maddesinin 7. fıkrasında, "Kamu idareleri ile bankalar, Kurumca sağlanacak elektronik altyapıdan yararlanmak suretiyle, Kurumca belirlenecek işlemlerde, işlem yaptığı kişilerin sigortalılık bakımından tescilli olup olmadığını kontrol etmek ve sigortasız olduğunu tespit ettiği kişileri, Kuruma bildirmekle yükümlüdürler." hükmü yer almaktadır. Buna dayanılarak çıkartılan "5510 Sayılı Kanun'un 8. Maddesi'nin 7. Fıkrasının Uygulanması Hakkında Tebliğ"²⁰ kanımızca Kanundaki düzenlemeyi çok aşan ve özel hayatın gizliliğini ihlal edebilecek düzenlemeler getirmektedir. Sigorta kaçağıyla mücadele edelim derken, baskıcı bir yönetimin elinde Orwell'in "Büyük Birader"ini yaratmak gibi bir sakınca ihtimali herkesi huzursuz etmektedir.

Kayıt dışı ile etkin mücadele için belirlenen bu yönetime göre, bankalar başta olmak üzere kamu kuruluşları, GSM operatörleri, spor federasyonları ve noterler yaptıkları her işlemde meslek bilgileri ile kişinin çalıştığı kuruma ilişkin bilgileri de alıp SGK'ya iletecekler. Örneğin bankalar, ilk defa mevduat hesabı açtırılması, kredi taleplerinin sonuçlandırılması, kredi kartı ve çek karnesi verilmesinde, başvuru sahibinden mesleği ile çalıştığı yere ilişkin bilgileri de alıp, elektronik ortamda SGK'ya iletecek. SGK, gelen bilgileri süzüp kimlerin kayıt dışı olduğunu belirleyecek. Örneğin, bankada, çalıştığı şirketi ve yaptığı işi bildiren birinin, o kurumda kayıtlı çalışan olup olmadığına bakılacak. Kayıt dışı çalışıyorsa anında kayıt altına alınacak. Bu yöntemle, yıllardır başa çıkılamayan sigortasız

işçi çalıştırılması konusunda önemli başarı sağlanmıştır.

Bu düzenleme kapsamında bankalardan gelen bilgilerin değerlendirilmesiyle sadece bir ayda, 1-30 Ekim 2008 tarihleri arasında, 117 bin 638 kişinin sigortasız çalıştığını belirlenmiştir²¹. Bankalar dışındaki kurumların bildirimleri sonucunda da önemli miktarda kayıt dışı istihdam tespit edilmiştir. Sağlık Bakanlığı'nın muayene listelerinde yapılan incelemeler sonucunda 10 bin kişinin, İçişleri Bakanlığı'ndan özellikle otellerde konaklayan ve çalışanlara ilişkin polise yapılan bildirimlerden elde ettiği bilgilerden ise 6 bin kişinin kayıt dışı istihdam edildiği görülmüştür. SGK, şimdi öğrenciler aracılığıyla okullardan gelen 15 milyon velinin kayıtlarını incelemektedir.

Öte yandan Kültür ve Turizm Bakanlığı, denetimlerde, işletmelerdeki çalışanlara ait kimlik bilgilerini, Sanayi Bakanlığı kapıdan satış yetki belgesi alan satıcıların işyeri unvan, adres ve kimlik bilgilerini, belediyeler de çalışma ruhsatı, kayıt, işyeri açma izni, muayene, ruhsat ve rapor gibi harç işlemlerinde, işyeri adresini SGK'ya iletiyor. Noterlerdeki evlenme sözleşmesi, gayrimenkul satış sözleşmesi, kira sözleşmesi, vekâletname gibi işlemlerde tarafların meslek ve işyeri bilgileri anında SGK kayıtlarına girmektedir.

Bunun sonucu sigortalı sayılarındaki artışla görülmeye başlanmıştır. 2002'de 12,527.296 olan toplam sigortalı sayısı 2008'de 15.611.190'a ulaşmıştır.

1 Ekim 2008'de yürürlüğe giren Genel Sağlık Sigortası (GSS) için SGK, bundan sonra hemen herkesten prim tahsil etmeye çalışacaktır. Bundan böyle SGK çatısı altında ayda 30 günden az çalışanlar, isteğe bağlı sigortalılar veya işsizler veya hiç kaydı olmayanlar, tarımda çalışan 20 milyon kişi her ay SGK'ya GSS primi ödemek zorundadırlar. Bu primi öderlerken de ailenin gelirleri tespit edilecektir. Bu gelir aile üyelerinin sayısına bölünerek kişi başına düşen gelir belirlenecek, kişi SGK'ya gidip, "Benim gelirim yok" dese bile, SGK, "bankaya şu kadar para yatırmışsın" veya "şu kadar doğalgaz fatura ödemesi yapmışsın" deyip yaptığı bütün işlemleri karşısına çıkaracak ve ona göre geliri tespit

edip GSS primi tahsil edecektir. Diğer taraftan, vatandaşların bankalardaki tüm mevduatları da SGK'ya bildirilecek, böylece SGK vatandaşın hangi bankada ne kadar parası olduğunu da öğrenecektir²².

SGK bu bilgileri ne yapacak, nasıl kullanacaktır? Birincisi, işverenlerin prim borçlarını buradan otomatik olarak tahsil edebilecektir. Yani hiç haberimiz yokken borcumuz var diye bankadaki hesabımızın Sosyal Güvenlik Kurumu'na elektronik olarak aktarıldığını görebileceğiz. Kişilerin fişlenmesi gibi olaylar ortaya çıkabilecek, hayatımızda gizli hiçbir şey kalmayacaktır. Bunun kötüye kullanılması mümkündür. Üstelik siyasi iradenin bunu kötüye kullanıp kullanmayacağını da bilemeyiz. Bu bilgiler siyasi rakipler aleyhine de kullanılabilir²³.

Diğer taraftan, e-Devlet uygulamaları çerçevesinde bir kişinin sadece Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarasını kullanarak, lise diploma notundan ne kadar maaş aldığına, su ve telefon borcundan ÖSS'de aldığı puana kadar yüzlerce bilgiye ulaşılabilir. Örneğin bir kurumun internet sitesinin ilgili kısmına yazılacak T.C. kimlik numarası ile o kişinin adı, soyadı, doğum tarihi gibi bilgilere erişilebiliyor. Doğum tarihi ve ad soyad bilgilerini bir başka kurumun internet sitesinde kullanarak bu kez o kişinin ikametgâh adresi elde ediliyor. Adres bilgileriyle bir başka kurumun internet sitesinden nüfus cüzdanı bilgilerine, vergi numarasına ulaşılabilir. Bunun gibi "zincirleme şeklinde" elde edilen her yeni bilgi ile bir başka kurumun internet sitesinden öteki kişisel bilgilere ulaşılabilir²⁴. Elde edilen bu bilgilerle de söz konusu kişinin telefon numarasından, aldığı maaşın miktarına, maaşına ne oranda zam yapıldığına, kaç yıldır çalıştığına, Bağ-Kur maaşını hangi bankanın şubesinden çektiğine, diploma notunun kaç olduğuna, su, elektrik ve telefon faturalarına ve ÖSS'den aldığı puana kadar pek çok bilgiye ulaşmak mümkün hale geliyor. T.C. kimlik numarası kullanılarak Sosyal Güvenlik Kurumu'nun internet sitesinden anne ve baba adı ile gün ay yıl olarak doğum tarihi bilgileri elde edilebiliyor. Kişinin anne ve baba adı bilgileri ile Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü'nün

internet sitesindeki kimlik numarası sorgulama sayfasından nüfus cüzdanında yer alan aile sıra no, cilt no, birey sıra no, mahalle ve köy bilgilerine de erişilebiliyor. Elde edilen bilgilerle Gelir İdaresi Başkanlığı'nın internet sitesinden söz konusu kişinin evinin bulunduğu cadde, sokak, kapı numarası gibi açık adresine ulaşılabilir. Buradaki adres bilgileri kullanılarak ise Türk Telekom'un internet sitesinden kişinin telefon numarası varsa mail adresi, fatura borcu ve faturanın son ödeme tarihi dahi öğrenilebilmektedir.

IV. SONUÇ

Kişisel ve özel bilgilere bu kadar kolay ulaşılabilmesinin çok sakıncalı olduğu açıktır. Bu riskleri ortadan kaldırmak için elektronik imza uygulamasının yaygınlaştırılması yeterli olabilir. Ancak, kişinin tüm özel bilgilerinin Devletin eline geçmesine karşı nasıl bir tedbir alınacağı konusunda da kafa yormak gerekir. Bu konudaki kanunu aşan tebliğ hükümlerinin ya Bakanlık ya da yargı tarafından ortadan kaldırılması şarttır.

Elektronik imza yani "e-imza" uygulamasına ilişkin yasal mevzuat Türkiye'de 2004'de kabul edilmiş²⁵ olmasına rağmen çeşitli sebeplerle yaygınlaşmamıştır. Teknik nedenler bir yana e-imza henüz ne olduğu anlaşılamamış bir kavramdır. Elektronik imza temel olarak kimlik doğrulama amacıyla elektronik ortamda kullandığımız belgelere eklenen bir veridir. Kâğıt üzerindeki imzanın tarama ve dijital fotoğrafının çekilmesi yoluyla bilgisayara aktarılması veya elektronik kalemle doğrudan elektronik ortam üzerinde atılan imzalar da e-imzanın bir türü sayılmaktadır. Teknoloji kullanımının derecesine bağlı olarak ses, yüz tanıma gibi biyometrik yöntemler de e-imzanın bir türü olarak karşımıza çıkar²⁶.

e-Devlet uygulamalarının sakıncaları, bilgi ve iletişim teknolojilerinin nimetlerine sırt çevirmemizi gerektirmez. Ancak bu sakıncaların ortadan kaldırılması için tedbir alınması gerektiği de açıktır.

DİPNOTLAR

1 Zorunlu e-Bildirge uygulaması 01.05.2004 tarihinde

- başlayacaktı. Ancak, işverenler ve ilgili odalar tarafından Kuruma yapılan müracaatta, bu uygulamanın yeni olması, işveren ve muhasebecilerden bir kısmının bilgisayar alt yapı sistemlerinin de eksik olması nedeniyle zorunluluk halinin ileri bir tarihe ertelenerek uygulamayı kullanmanın bir süre için isteğe bağlı hale getirilmesi talebinde bulunmuşlardır. Talep, Kurum Yönetim Kurulu tarafından yapılan değerlendirme sonucunda alınan kararla kabul edilmiştir.
- 2 01.05.2004 tarihinde yürürlüğe giren (eski) Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliği'nin 20. maddesi ile, işverenlerce çalıştırılan sigortalılar için düzenlenmekte olan aylık sigorta primleri bildirgesi, dört aylık sigorta primleri bordrosu ve aylık sosyal güvenlik destek primi bordrosu, "Aylık Prim ve Hizmet Belgesi" adı altında tek belge haline dönüştürülmüştür. Konuya ilişkin 06.04.2004 tarihli ve 16-313 Ek sayılı SSK Genelgesi ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın İşverenler Tarafından Aylık Prim ve Hizmet Belgesinin İnternet Ortamında Sosyal Sigortalar Kurumuna Gönderilmesine (e-Bildirge Uygulamasına) İlişkin Tebliği (RG. 30.04.2004 - 25448) yayımlanmıştır.
- 3 Aylık prim ve hizmet belgesinin "Sosyal Güvenlik Sicil Numarası" bölümüne, sigortalıların 11 haneli T.C. kimlik numaraları kaydedilecektir. Sigortalının yabancı uyruklu olması halinde ise, söz konusu bölüme, bu kişiler için İşçileri Bakanlığı'na verilecek olan kimlik numarası sisteme girilecektir.
- 4 Mete YILDIZ, "Elektronik (E)-Devlet Kuram Ve Uygulamasına Genel Bir Bakış Ve Değerlendirme" http://www.bilgiyonetimi.org/cm/pages/mkl_gos.php?nt=536
- 5 Bkz. YILDIZ, adı geçen yazı.
- 6 27 Şubat 2003 tarihinde yayımlanan 2003/12 sayılı Başbakanlık Genelgesi ile 2003-2004 dönemi için "e-Dönüşüm Türkiye Projesi" adıyla yeni bir plan uygulamaya konulmuş ve projenin, koordine edilmesi, izlenmesi, değerlendirilmesi ve yönlendirilmesi ile ilgili olarak DPT Müsteşarlığı görevli kılınmıştır.
- 7 Mehmet Devrim AYDIN, "e-Avrupa+Ve Türkiye: Bilgi Teknolojileri Alanında Avrupa Birliği Kriterlerine Uyum" Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt 23, Sayı 1, Haziran 2005, 287.
- 8 Bkz. 23 çeşit hizmetin sunulduğu e-Devlet kapısı: <http://www.turkiye.gov.tr>
- 9 Erdem ÖZGÜR "e-Devlet Sosyal Güvenlik Bilgi Sistemleri İlişkisi" <http://www.stratejikboyut.com>
- 10 Bkz. [http://www.tisk.org.tr/isveren_sayfa.asp?yazi_id=916&id=\(30.04.2004\)](http://www.tisk.org.tr/isveren_sayfa.asp?yazi_id=916&id=(30.04.2004))
- 11 28.01.2004 tarih ve 25360 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.
- 12 Bkz. 29.04.2005 tarihli ve 16-340 Ek sayılı SSK Genelgesi; ÇSGB'nin 20.05.2005 tarihli 25820 sayılı Tebliği.
- 13 Bkz. RG. 19.10.2006-26324.
- 14 Bkz. "5510 sayılı Kanun Gereğince Sigortalı Sayılanlar, Sayılmayanlar, Sigortalılığın Başlangıcı, Kuruma Bildirilmesi ve Sona Ermesi Hakkında Tebliğ" RG. 28.09.2008-27011.
- 15 5838 sayılı Kanun buna paralel olarak 6. maddesiyle de 2822 sayılı Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt Kanunu'nun 12. maddesinin üçüncü fıkrasının sonuna şu cümleyi eklemiştir: "Bakanlık; yetkili sendikanın belirlenmesinde ve istatistiklerin düzenlenmesinde, kendisine gönderilen üyelik ve istifa bildirimleri ile Sosyal Güvenlik Kurumuna yapılan işçi bildirimlerini esas alır."
- 16 Bkz. Veysel BOZKURT, "Gözetim ve İnternet: Özel Yaşamın Sonu mu?", <http://www.isgucdergi.org>.
- 17 Brown, Mc Cune'dan nakleden BOZKURT, adı geçen yazı.
- 18 BOZKURT, adı geçen yazı.
- 19 BOZKURT, adı geçen yazı.
- 20 RG. 28.09.2008-27011; Bunun gibi, aynı tarihte yayımlanan "5510 sayılı Kanunun 100. Maddesinin Uygulanması Hakkında Tebliğ" de aynı niteliktedir.
- 21 2007 yılındaki denetimlerde ise toplam 39 bin kişinin sigortasız çalıştığı tespit edilmişti.
- 22 Ali TEZEL, "SGK Sırlarımıza Göz Dikti!", <http://www.skyturkonline.com>
- 23 Bkz. TEZEL, adı geçen yazı.
- 24 Bkz. <http://www.bilgisorgula.com/dikkatkimlik-numarasi-tehlikesi>.
- 25 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu için bkz. RG. 23.01.2004 - 25355.
- 26 Bkz. Faruk ECZACIBAŞI, "e-İmza İle Tanıştık. Artık Kullanma Zamanı!", <http://www.kobifinans.com.tr>